

AI in vertaalsector: vriend of vijand?

26-11-2024 11:00

Met de opmars van kunstmatige intelligentie lijken vertalers wereldwijd zich opnieuw te moeten bewijzen. Worden vertalers overbodig? Of is AI slechts een hulpmiddel dat nooit het menselijke vakmanschap kan vervangen. Wat is de werkelijke impact van AI op de vertaalsector? De nieuwe technologie brengt zowel kansen als uitdagingen.

‘Als je denkt dat AI op de een of andere manier de ultieme taalexpert is, ben je nog maar één slecht vertaald artikel verwijderd van publieke vernedering,’ aldus Loek van Kooten, vertaler Japans met dertig jaar ervaring, op zijn goed bezochte LinkedIn-pagina.

De toon is gezet en de bedreiging van het allesverslindende ‘AI-monster’ meteen flink gerelativeerd. Zeker nadat deze zomer in verschillende nieuwsmedia berichten verschenen over AI en de gevolgen daarvan voor vertalers. Opdrachten slonken, omzetten daalden en tarieven gingen omlaag door de ontwikkelingen op het gebied van kunstmatige intelligentie. Gaat het echt zo slecht met de vertaalmarkt? Moeten vertalers vrezen voor hun toekomst? Zouden machinevertalingen daadwerkelijk goed opgeleide, ervaren vertalers kunnen vervangen?

Enige nuance is geboden, want zo’n vaart zal het niet lopen, denkt Bart Roelands, vertaler Engels-Nederlands en bestuurslid van het Nederlands Genootschap van Tolken en Vertalers (NGTV). Hij houdt zich vooral bezig met vertalingen voor marketing en communicatie en de toeristische sector. Aanvankelijk merkte ook hij dat het

rustig bleef en zijn omzet minder werd. “Na de introductie van AI zijn technologische bedrijven dit enorm gaan promoten. Ze besteedden veel geld aan AI-tools. Bedrijven raakten nieuwsgierig en experimenteerden er volop mee. Daar hebben veel vertalers in het begin ongetwijfeld last van gehad. Vertalingen werden tijdelijk niet meer aan hen uitbesteed doordat bedrijven met AI bezig waren. Zo’n twee à drie maanden later merkte ik echter een ommekeer. Opdrachten namen weer toe. Mijn omzet was weer terug op het niveau van voorheen.”

Inlevingsvermogen

Bedrijven ondervonden volgens Roelands dat AI toch niet zo zaligmakend is als ze dachten. “Er zitten veel haken en ogen aan. In de praktijk blijkt dat je kunstmatige intelligentie niet zomaar kunt inzetten als vervanging van een menselijke vertaler. De machine schiet tekort als het om creatieve vertalingen gaat. Als het bijvoorbeeld gaat om een tekst op marketinggebied zul je als mens beter begrijpen welke emotie je wil overbrengen met een bepaalde dienst of product. AI-machines hebben dat inlevingsvermogen niet. Ze kunnen de context verkeerd interpreteren. Regelmatig komen in AI-vertalingen dan ook fouten aan het licht, zoals feiten die niet kloppen of uitdrukkingen die op een verkeerde manier gebruikt worden. Een menselijke vertaler kan hierin een groot verschil maken en zijn meerwaarde laten zien,” legt Roelands uit.

Toch gebeurt het al regelmatig dat vertaalbureaus door AI vertaalde teksten aan vertalers geven met het verzoek ze na te lopen en te controleren. “Vertalers krijgen dan soms zo’n ingewikkelde tekst onder ogen dat ze alsnog veel moesten verbeteren. Zij geven dan aan dat het goedkoper en efficiënter is als ze de tekst zelf vanaf begin af aan vertalen, omdat hij helemaal niet lekker loopt.”

Energievreters

Niet alleen een gedegen vertaling, ook andere overwegingen kunnen een rol spelen bij het al dan niet inzetten van AI. Bedrijven die bewust bezig zijn met maatschappelijk verantwoord ondernemen zien er bijvoorbeeld van af. “AI slurpt energie van datacenters en dat is voor het milieu geen goede zaak. Sommige bedrijven willen daar geen deel van uitmaken en maken er om die reden geen gebruik,” verklaart Roelands.

Er mogen dan nadelen aan AI kleven, toch benaderde uitgevergroep Veen Bosch & Keuning (VBK) recent auteurs met een voorstel om hun boeken door AI te laten vertalen naar het Engels en deze als e-boek uit te brengen op de Engelstalige markt. Auteurs die dromen van een internationale doorbraak zouden dat volgens VBK Uitgevers op deze manier kunnen realiseren.

Roelands zet vraagtekens bij het plan. “Je mist met AI het emotionele aspect, de toon, het inlevingsvermogen, de bedoeling van de schrijver, het idee achter een verhaallijn. Dat zijn vaardigheden die een ervaren vertaler beheerst. Met AI krijg je een roman nooit op die manier vertaald; die vervalt dan in algemeenheden.”

Hulpmiddel

Toch is Roelands geen tegenstander van technologie. Vertaalsoftware, die bij introductie ook een doemverhaal over de toekomst van vertalers veroorzaakte, bestaat al veel langer en daar maakt hij dankbaar gebruik van. “Vertaaltools of zogeheten CAT-tools kunnen helpen om efficiënter te werken. Vooral als er veel herhalingen in een tekst zitten. Die worden opgeslagen in vertaalgeheugens en produceren vervolgens delen uit teksten die al eerder zijn vertaald. Het is vooral handig bij handleidingen of bedrijfsdocumenten. Bij literaire teksten en romans heb je er niet veel aan, omdat die geheel nieuw en nog niet eerder vertaald zijn.”

En hoewel AI tal van bezwaren oproept, biedt de nieuwe technologie ook kansen en mogelijkheden. Voor

rechttoe-rechtaan teksten is de kunstmatige hulp prima te gebruiken en zelfs zo efficiënt en snel dat vertalers er hun omzet mee kunnen verhogen. Roelands: “Denk aan eenvoudige teksten: een intern document, een memo of een bericht naar een collega in een ander land bijvoorbeeld. Dan kom je al een heel eind met AI. Als een tekst niet waardevol is en er geen financiële of andere belangen op het spel staan als er iets mis mee gaat, is er niets op tegen om dit in te zetten. Maar er zijn ook vertrouwelijke documenten of medische dossiers waarvan je liever niet wilt dat ze in de AI-machine komen.”

Bij een aantal klanten mag Roelands sowieso geen AI gebruiken. “Dan werk ik uitsluitend met vertaalgeheugens die de klant en ik in de loop der jaren hebben opgebouwd. Maar ik heb ook opdrachtgevers die de vrijheid bieden om AI te gebruiken als sparringpartner. Bijvoorbeeld als ik even niet op een synoniem kom of een zin net iets anders wil formuleren. Dan is AI best handig. Een zinnetje waar je niet zo gauw op komt, kun je snel naar voren toveren zonder dat je er al te veel tijd aan kwijt bent.”

Markt groeit nog

De komst van AI hoeft kortom niet te betekenen dat vertalers geen opdrachten meer krijgen of zelfs overbodig zouden worden. De vertaalmarkt is sinds de introductie van vertaalsoftware niet gekrompen. Integendeel: de wereldwijde markt voor taaldiensten werd in 2022 geschat op 60,68 miljard dollar. Die zal vanwege de globalisering naar verwachting tegen het einde van 2032 96,21 miljard dollar bedragen, zo blijkt uit onderzoek van Fact.MR.

Roelands denkt dat het beroep bovendien breder kan worden ingezet. “Je bent als vertaler ook taalspecialist of taaladviseur. Je kunt bijvoorbeeld advies geven op het gebied van cultuur van het land waar de taal gesproken wordt, omdat je begrijpt hoe de politieke of culturele gevoeligheden liggen. Naast vertalen kun je andere diensten aanbieden die waardevolle toevoegingen zijn voor internationale bedrijven.”

Blijven ontwikkelen

Nieuwe vertalers raadt Roelands aan om veel te netwerken, met collega's te overleggen en bijeenkomsten in het vakgebied te bezoeken. “Denk aan bijvoorbeeld workshops op het gebied van AI, zodat je weet wat je ermee kunt en wat niet en hoe je jezelf staande houdt in het ‘AI-geweld’. Vertalers krijgen zoals gezegd nu al stukken aangeleverd waarvan ze alleen de nabewerking hoeven te doen. Tarieven staan daardoor onder druk. Maar ook voor nabewerking geldt dat je goede talenkennis nodig hebt en inzicht in hoe vertaaltools werken. Het is dus belangrijk om je zelf continu te blijven ontwikkelen en bij te scholen, óók als je afgestudeerd tolk of vertaler bent.”

Dat geldt eveneens voor de groep doorgewinterde vertalers. “De vergrijzing is zichtbaar in deze beroepsgroep. Veel vertalers zitten al lang in het vak. Sommigen vinden de nieuwe ontwikkelingen eng en spannend. Ze verdiepen zich er niet in en besluiten het maar uit te zingen tot hun pensioen. Andere ervaren, oudere vertalers willen er juist wel alles over weten en bezoeken bijeenkomsten en workshops. Zij nemen deel om te zien hoe het als hulpmiddel efficiënter kan zijn, hoe je er tijd mee kunt besparen en makkelijker kunt werken.”

Tot slot onderstreept Roelands het belang om je bij een belangenorganisatie of beroepsvereniging zoals de NGTV aan te sluiten. “Zo'n organisatie kan zich hard maken voor je belangen en je beschermen in de wereld van AI. Vooral als beginnend vertaler kun je daar veel voordeel uit halen.”

Feiten en cijfers

- Wereldwijd zijn er ongeveer 640.000 vertalers. (ProZ)

- Samen vertegenwoordigden deze 7.000 professionele vertalers en tolken 178 landen en waren ze verantwoordelijk voor 155 taalparen. (ProZ)
- Europa bezit bijna de helft van de wereldwijde markt voor taaldiensten met 49 procent, gevolgd door Noord-Amerika met 39,41 procent. (Statista)
- Uit onderzoek blijkt dat 88 procent van de fulltime professionele vertalers minstens één CAT-tool gebruikt. Van hen gebruikte 76 procent meer dan één CAT-tool. (Inbox Translation)
- Onder degenen die vertaalsoftware gebruiken, waren de drie belangrijkste expertisegebieden: techniek (34 procent), zaken en financiën (15 procent) en marketing (12 procent). (Inbox Translation)
- Onder degenen die geen vertaalsoftware gebruiken, waren de drie belangrijkste expertisegebieden: recht en octrooien (22 procent), techniek (17 procent) en kunst en literatuur (14 procent) (Inbox Translation)
- (Bron: proz.com, online Community and Workplace
- for Language Professionals, Statista.com en Inbox Translation, een bureau in Londen dat vertaal- en tolkdiensten aanbiedt in meer dan 160 talen)